

ВІСНИК ЦЕНТРУ®

Уроки демократії для України

13 липня 2007 року МЦПД і Національна академія державного управління при Президенті України провели круглий стіл "Уроки демократії: світовий досвід для України". На ньому презентовано однойменну збірку статей з аналізом світового досвіду функціонування ключових політичних інститутів, таких як коаліційний уряд, опозиція, коабітація, праймеріз, лобіювання та передача влади від старого до нового уряду. Присутні на круглому столі політики, журналісти й експерти також мали змогу почути про функціонування цих інститутів "з перших вуст": на круглому столі були присутні представники посольств Іспанії, Канади, Румунії, США, Фінляндії, Франції, Швеції

Україна переживає демократичну трансформацію

На шляху демократичної трансформації Україна переживає процеси, які не є унікальними. Схожі проблеми виникали в інших країнах, що зараз є демократичними.

В Україні почала діяти політична конкуренція, формується система поділу влади. Однак ця трансформація відбувається стихійно і неорганізовано. Процеси, які відбувалися в інших країнах тривалий час, ми змушені проходити у пришвидшеному темпі. За словами Йона-Крістера Оландера, Надзвичайного і Повноважного Посла Швеції в Україні, "Швеція створювала свою парламентську систему понад 500 років, і ця система й досі постійно дискутується. Для України є справжнім викликом пройти через схожі зміни за короткий перехідний період".

Відповідно, той досвід, який західні демократії, будуючи власні політичні інститути, накопичували довгими роками, має стати предметом прискіпливого вивчення в Україні. Не задля того, щоб копіювати певні моделі чи практики, а щоб уникати типових помилок інших країн, а також зрозуміти, які принципи та практики в роботі політичних інститутів роблять країну демократичною.

Політичну систему визначає попередня історія

Одним з головних висновків круглого столу стало те, що будь-яка політична система є успішною, якщо вона орієнтується на потреби країни і логічно випливає з попередньої історії. За словами Ніколя Мазіо, радника Франції при Міністерстві юстиції України, "уроком, який ми вивчили, стало те, що коли ми питаємо себе про необхідний тип

політичного режиму, ми спочатку маємо відповісти на питання про те, чого ми від неї чекаємо і який попередній досвід ми маємо. Не можна ігнорувати попередню історію у виборі політичного режиму".

У цьому питанні Франція є показовим прикладом. Адже французи, за виразом Ніколя Мазіо, "перепробували майже всі типи політичних режимів з наявних": конституційну монархію, парламентську та президентську республіку. Остаточний вибір на користь "напівпрезидентської" моделі було зроблено, на думку пана Мазіо, тому, що французи "зізналися собі, що вони є переконаними республіканцями, але водночас потребують сильного лідера".

Приклад Румунії, наведений Надзвичайним і Повноважним Послом Румунії в Україні Траяном Лауренціу-Христя, показав вплив на сучасну політичну систему Румунії диктаторського періоду правління Чаушеску. За словами пана Посла, цей досвід "дуже свіжий у головах політиків" і "всі вони свідомі цього досвіду та турбуються про те, щоб не дати можливості централізувати владу в одних руках".

Представники інших країн також наголошували, що їхні політичні системи визначає попередня історія та прагнення політиків вирішити внутрішні проблеми своєї країни. Фінляндія, прагнучи мати парламент, який представляв би всіх людей з різних частин країни, традиційно має мажоритарну виборчу систему. Канада, не порушуючи традицій, досі формально залишається конституційною монархією на чолі з королевою Єлизаветою II.

Різні системи – схожі принципи

За всієї різниці політичних систем різних країн усі демократії мають схожі принципи

та інститути врядування, які є базовими і роблять ці країни демократичними.

Серед таких інститутів, які називали майже всі іноземні учасники круглого столу, – професійна державна служба, яка відділена і захищена від політиків. Це також парламентська опозиція, яка має гарантовані права на участь у врядуванні, навіть якщо вони і не прописані у відповідних нормативних актах. Інші інститути, на які звертали увагу більшість тих, хто виступав, – жорстка партійна дисципліна всередині парламентських фракцій і наявність постійного діалогу між основними політичними силами в країні.

Законодавство – не панацея

Виступи іноземних учасників круглого столу засвідчили, що законодавство, яке впроваджує такі інститути, не обов'язкове для функціонування демократії. Часто такі норми виробляються внаслідок традицій і домовленостей, а вже потім стають законодавством. За висловом Надзвичайного і Повноважного Посла Фінляндії пані Лаури Рейнілі, "нині правила гри записано у Конституцію, але і перед цим вони діяли впродовж багатьох років". Іншими словами, спочатку політики досягають консенсусу щодо певних правил, і ці правила діють саме через наявність такого консенсусу, а не через примус держави.

Неформальним чином багато країн фіксують права опозиції. Наприклад, у Швеції, за словами Йона-Крістера Оландера, права опозиції не зафіксовано в жодному документі. Поза тим головування у парламентських комітетах розподіляється між представниками влади й опозиції пропорційно до їхнього представництва у парламенті, а уряд завжди проводить консультації з опозицією перед ухваленням важливих для держави рішень, особливо у сфері зовнішньої політики. ■

За додатковою інформацією звертайтеся до політичного аналітика МЦПД Івана Преснякова за телефоном (044) 484-4400 чи електронною поштою ipresniakov@icps.kiev.ua.

